

УДК316.4

А. В. Слободянюк, м. Вінниця, Україна

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СОЦІОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Система масової комунікації є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя. Масова комунікація виступає специфічним макромеханізмом у суспільному середовищі. Саме вона значною мірою забезпечує цілісність людської спільноти, її функція - підтримання всезагального і універсального зв'язку між людьми, державами і культурами настільки важлива, що її важко переоцінити. У соціології масова комунікація інтерпретується як елемент соціального спілкування, соціального обміну або соціальної взаємодії. Спільним у цих описах є те, що йдеться про символічні форми взаємозв'язку в суспільстві, що репрезентують, в першу чергу, знання, цінності, норми, значення.

Масову комунікацію соціологи визначають як цілісну систему соціокультурної взаємодії, що виявляється у символічних формах, образах, зразках, які розповсюджуються, обмінюються, сприймаються і розуміються суспільством в усіх своїх рівнях (індивід, група, спільнота) через призму індивідуальної, масової та корпоративної свідомості. Це систематичне розповсюдження інформації через відповідні засоби [1, с. 401].

Різноманітні комунікативні явища привертали і привертають до себе все більшу увагу представників різних гуманітарних наук (філософія, культурологія, соціологія і психологія, лінгвістика і семіотика).

Науковий інтерес до даної проблематики виник ще у першій половині ХХ ст., знайшов відбиття у західних теоріях соціології та психології пропаганди (М. Вебер, зокрема досліджував проблеми вивчення преси), у дослідженнях з масової культури (Г. Лассел, А. Мальям), у працях співвітчизників (Б. Грушин, Б. Фірсов, М. Лауристін).

Поява та широке розповсюдження комп'ютерної техніки зробило своєрідну

революцію в системі засобів масової інформації. Сьогодні Інтернет та інші форми електронної інформації активно вливаються в «ринок» впливу на масову свідомість.

Метою даної статті є ілюстрація стану та досвіду використання сучасних інформаційних технологій при викладанні гуманітарних предметів та у процесі виховання сучасної молоді.

Сьогодні формується інформаційне суспільство, нові інформаційні технології активно проникають не лише в промислове виробництво, але й у сферу освіти, виховання, медицини, дозвілля тощо. Все це, природно, має суттєвий вплив на стиль життя сучасної людини. Виростає покоління, котре без «персонального комп'ютера» себе вже не мислить. Усе більше людей усвідомлюють, що без комп'ютера неможливо уявити сучасне життя. Він такий же необхідний як, скажімо, побутова техніка. За допомогою сучасного комп'ютера можна не лише набирати тексти і мати доступ до Інтернету, а й слухати та записувати музику, дивитися та створювати відео, грати в цікаві ігри, підбирати зачіски. Потужний комп'ютер здатний перетворити вашу домівку на фото-, аудіо- та відеостудію чи навіть віртуальний салон краси.

Комп'ютери стрімко увійшли у життя сучасної людини, передусім, завдяки можливості надіслання та отримання електронних повідомлень. Наявність цього сервісу є однією з найбільш поширених підстав підключення користувачів до мережі Інтернет взагалі, та придбання комп'ютера, зокрема. Дійсно, доставка невеликого листа на другий кінець світу займає не більше кількох секунд, а коштує менше цента за лист. Крім того, необхідно враховувати те, що разом із таким електронним листом можна відправити будь-який об'єкт, який знаходиться в електронному вигляді: текстовий документ, програму, фотографію, відеозапис, книгу, музикальний запис тощо. Навряд чи будь-який інший спосіб зв'язку зможе зрівнятися з електронною поштою, за співвідношенням ціни, зручності та швидкості доставки. Одними з основних елементів культури сучасної людини є її знання і навички роботи на комп'ютері, участь в Інтернет-проектах.

На наших очах відбувається народження «Homo Virtualis», людини віртуальної, з рисами, властивими їй одній: з необмеженою свободою, активністю, величезною комунікабельністю й постійною тягою до самореалізації. Віртуальний простір - це новий тип культурного простору, створений сучасною цивілізацією, і віртуальна реальність - це часткове, недовтілене існування.

Проте ситуація з можливістю використання Інтернет-технологій для переважної більшості українців залишається скрутною. Так, доступом до мережі Інтернет в Україні користується лише декілька відсотків шкіл, у той час як близько 3-4% шкіл у країні мають доступ до всесвітньої мережі, однак не мають коштів на оплату трафіку. В Україні на 100 школярів у середньому припадає 1,3 комп'ютера.

За статистикою, кількість комп'ютерів, наприклад, у середніх школах Литви протягом останніх двох років подвоїлася. Раніше було 2,5 комп'ютера на 100 учнів, а сьогодні на таку кількість школярів припадає 5 комп'ютерів. Рівень комп'ютеризації середньої освіти в Європейському Союзі становить 22 комп'ютери на 100 учнів. Найвищий рівень комп'ютеризації шкіл на сьогодні в скандинавських країнах - там на 100 учнів припадає 40 комп'ютерів.

В цей час наша країна перебуває на передостанньому місці в Європі з проникнення Інтернет, основною причиною цього є недоліки державного регулювання й недостатня конкуренція на вітчизняному ринку інтернет-послуг.

Згідно з офіційним повідомленням Держдепартаменту зв'язку та інформатизації Міністерства транспорту і зв'язку за підсумками розвитку галузі зв'язку в 2006 році в Україні послугами Інтернет з різною періодичністю користуються близько 9 млн. жителів України. Проте, як зазначають інші аналітичні компанії, постійних користувачів в Україні майже в два рази менше.

У той же час перше місце серед країн, де найбільше нараховується інтернет-користувачів, як і раніше займають США. Інтернетом користуються 59 відсотків американських громадян або 175 мільйонів осіб. У Європейському союзі нараховується 233 мільйони інтернет-користувачів, що складає 50 відсотків населення Євросоюзу. У Китаї Інтернет є майже в кожного десятого. За даними дослідження, нараховується 111 мільйонів китайських інтернет-

користувачів. Чисельність інтернет-користувачів із країн азіатсько-тихоокеанського регіону складає 315 мільйонів осіб. Країни Латинської Америки, за даними проведеного дослідження, є лідерами з динаміки росту чисельності інтернет-користувачів. За рік загальне число інтернет-користувачів у Латинській Америці збільшилося на 70 відсотків і склало 70 мільйонів осіб.

За підсумками останніх місяців помітна тенденція постійного росту чисельності української аудиторії інтернету.

Так, за даними компанії Sputnikmedia.net (портал bigmir.net) у лютому 2007 року розмір української інтернет-аудиторії, підрахований за кількістю унікальних користувачів, що зробили більше одного перегляду сторінки за місяць, і користувачів, які переглядали сторінки в поточному та минулому місяцях, збільшився на 6,4% до 4,476 млн. чоловік, що на 250 000 більше, ніж попереднього місяця [2]. Середня тижнева аудиторія українського Інтернету в лютому 2007 року склала 2,205 млн. чоловік, збільшившись на 15,7% у порівнянні із січнем. Середньодобова аудиторія склала 867,567 тис. чоловік, збільшившись на 15,2%. Середній час, проведений на сайтах українськими користувачами, склало 3,47 хвилини, збільшившись на 2,4%. Загальний час, проведений українськими користувачами в Інтернеті, виросло на 9% до 2,390 млрд. хвилин.

Географічно лідером по числу користувачів є Київ - 60,2% від загальної кількості користувачів (у січні - 58,6%). Користувачі з інших великих міст і регіонів (Дніпропетровськ, Донецьк, Запоріжжя, Львів, Одеса, Харків, Крим) склали 28,2%, з інших регіонів - 11,6%.

Найменше відвідувачів Інтернету в лютому було із Чернівецької області - 0,26% і з Житомирської - 0,28%.

Серед пошукових систем, з яких здійснювалися переходи на українські сайти, лідером у лютому залишився google.com. Переходи із цієї пошукової системи склали 43,39%, з yandex.ru - 30,87%.

Згідно з даними Всесвітнього економічного форуму (звіт The Global Information Technology Report 2005-2006), з погляду конкурентноздатності економіки, готовності й здатності використати переваги інформаційно-

комунікаційних технологій (ІКТ) Україна зараз займає всього лише 76-е місце зі 115 досліджених країн.

Як показують соціологічні опитування студентів ВНТУ (об'єм вибірки $n=103$), комп'ютером у більшості випадків вони користаються в своєму помешканні (дім, квартира, гуртожиток). Найчастіше студенти використовують Інтернет для пошуку необхідної інформації для навчання або роботи (78,6%). На другому місці за популярністю йде використання Інтернет з розважальною метою. З огляду на те, що комп'ютер став частиною природного оточення й у сприйнятті нового покоління є постійним атрибутом дійсності, думаємо, що варто активніше використовувати Інтернет-технології при викладанні соціологічних дисциплін.

У сучасному суспільстві спостерігається трансформація ролі експерта як складового рольового набору інтелігента. Експерт може сам не мати величезний багаж знань, але він стає знавцем технології, що дозволяє знайти й одержати знання у випадку виникнення потреби в них [3, с. 130-134]. Ми даємо можливість студентам освоїти ці технології і творчо їх використовувати. Проводячи заняття, викладач пояснює і показує, як студент може знайти в Інтернеті інформацію, що відбиває результати новітніх досліджень з різних проблем соціології. Така інформація може бути залучена при підготовці до семінарів, написанні курсових, дипломних робіт і рефератів.

Сьогодні в Інтернеті представлено безліч сайтів, що містять багатий різноманітний матеріал для вторинного аналізу. У мережі представлені не тільки академічні і відомі інформаційні центри, але всі "види" суспільної і гуманітарної науки, з якими іншим способом познайомитися студентам практично неможливо. Ознайомлення із широкою палітрою інституціоналізованих і неінституціоналізованих форм наукового знання розширює уявлення студентів про українське та світове наукове співтовариство, сприяє розвитку їхньої пізнавальної культури. І, як ми переконалися, підвищує їхній інтерес до проведення власних досліджень і презентації своїх матеріалів. Сайти, зроблені непрофесіоналами, можуть, з одного боку, служити можливими прикладами помилок, на "яких вчаться", але, з іншого боку, зміцнюють віру у власні дослідницькі сили студентів.

1 грудня 2002 року на підставі Указу Президента України "Про розвиток соціологічної науки в Україні" від 25 квітня 2001 року у Вінницькому національному технічному університеті була створена Лабораторія соціологічних досліджень.

А на початку 2004 року Лабораторія соціологічних досліджень ВНТУ презентувала свій офіційний Інтернет-сайт за адресою www.socio-lab.osvita.com.ua, який представлений у тримовному варіанті (українському, російському, англійському) [3]. Даний сайт дає можливість познайомитись, зокрема, з створеним банком соціологічної інформації, який має вісім розділів: соціологія масової комунікації, соціологія девіантної поведінки, військова соціологія, соціологія молоді, рейтинги, соціологія науки і освіти, соціологія народонаселення, соціологія політики, та який постійно поповнюється новими даними про результати соціологічних досліджень, що були проведені як у ВНТУ, так і на території України та в інших країнах світу. На сайті можна скористатися розгалуженою базою соціологічних міжнародних, російських та українських інтернет-ресурсів, де зібрані посилання на сайти, які містять соціологічну інформацію.

Також на даному ресурсі можна познайомитись з нормативними соціологічними документами, зокрема такими, як «Професійний кодекс соціолога», «Статут соціологічної асоціації України», «Указ Президента України «Про розвиток соціологічної науки в Україні»». Користувачі сайту самі можуть познайомитися з соціологічним інструментарієм, а також взяти участь у запропонованому інтернет-опитуванні. Даний інтернет-ресурс постійно розвивається, так нещодавно на сайт додана нова складова: самостійно створена «Електронна енциклопедія персоналіїв в галузі соціології» (аналога в україномовному Інтернеті досі не існувало). На сайті для зручності пошуку та використання інформації розроблена навігаційна система «Пошук по сайту», для підтримки зворотного зв'язку із користувачами пропонується «Гостьова сторінка» та «Форум».

Затребуваність та популярність даного ресурсу підтверджується тим, що лише за перші 2 місяці 2007 року сторінками сайту скористалися більше 7 тис. разів. На пошуковому сервері Вігмір в категорії "Освіта та наука" серед більше ніж 2600

офіційно зареєстрованих сайтів, сайт Лабораторії за популярністю не опускається нижче 280 місця по Україні. Серед користувачів сайту крім представників пострадянського простору (Україна, Росія, Білорусія) є відвідувачі з Німеччини, Польщі, Словаччини, Болгарії, Голландії, Ізраїлю та інших країн Євросоюзу, США, Бразилії. Всього ж географія користувачів сайту представлена більше 100 країнами світу.

Матеріалами сайту широко користуються не тільки студентська молодь та представники інших верств населення, а й українські засоби масової інформації, так, наприклад, в циклі програм «Хочу заміж» на «Новому каналі» було використано посилання на сайт Лабораторії соціологічних досліджень ВНТУ та оприлюднений матеріал про сучасний стан української сім'ї, який був взятий із сайту лабораторії.

Хочемо пояснити нашу позицію стосовно одного гострого питання у зв'язку зі звертанням до Інтернету як джерела інформації. Проводячи подібні заняття, ми показуємо студенту готові матеріали, що надалі він може «скачати» і представити нам як власні, виконані самостійно. Чи не штовхаємо ми тим самим студента на шахрайство, обман, запозичення? На сьогоднішній день більше 100 сайтів в Інтернеті пропонують готові реферати, курсові, дипломні і навіть дисертації. Один з видів самостійної роботи студентів з соціології - підготовка програми соціологічного дослідження. У мережі студент може знайти більше 1000 (!) варіантів таких робіт. Думаємо, що студент повинен знати основні позиції викладачів щодо використання таких робіт: 1. Викладач володіє інформацією про тематику і якість пропонованих у Інтернеті для списування варіантів робіт. 2. Немає заборони на часткове використання знайдених матеріалів, зберігаються всі вимоги щодо оформлення цитат і витримок з чужих робіт.

Одним з можливих прийомів «боротьби» з інтернет-роботами «під копірку» може стати орієнтація підготовки завдань на конкретному історико-культурному, локальному матеріалі: у них можливе використання деякої основи, але повний текст «скачати» неможливо.

ВИСНОВКИ

Масова комунікація завжди виступає і як впливова сила, і як впливовий

елемент у складній соціокультурній системі. Подальше поширення електронних засобів зв'язку, розвиток супутникового і кабельного телебачення, відеотехніки робить залежним сучасну людину від комунікативної мережі. Тому вкрай необхідно в навчальних закладах привити культуру використання такої інформації з подальшим її критичним усвідомленням.

Література

1. Сірий Є.В. Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії / Навч. посіб. - К.: Атіка, 2004. – 480 с.
2. sputnikmedia.net
3. Щеглова С.Н. Использование интернет-технологий в преподавании социологических дисциплин // Социс. - 2002. - С. 130-134.
4. www.socio-lab.osvita.com.ua

Anatoly V. Slobodyanyuk

The experience of information technologies usage in the process of sociological teaching

In the present paper there had been shown the state of web-resources usage in Ukraine and illustrated the experience of information technologies usage in the process of sociological teaching using the example of the official Web-site of the Socio Research Lab of VNTU.